

Naš dolg do Ferda Vesela

Ste se že kdaj peljali po Poljanski cesti? Vam je neprestano naglica s pomanjkanjem časa in lovljenjem izgubljenih minut onemogočila pozornejšo opazovanje okolice, ali pa ste se kljub temu le uspeli malce ozreti okrog sebe in je vaša pozornost nehote pritegnila stara razpadajoča stavba, odeta v odpadajoč omet mrko sive barve, ki žalostno propada poleg poslopja Slovenskega šolskega muzeja.

Nedavno sem peš hitela po Poljanski cesti in se nehote ustavila pred poslopjem z delno zabiti okni, vegastimi, že davno odsluže-

nimi vrati, ki vodijo v hladno kamnito poslopje, v katerem se je 16. maja leta 1861 rodil Ferdo Vesel, slovenski slikar. O tem priča kamnita plošča z rdečebarnim napisom, ki visi na pročelju propadajoče hiše.

Nepotešena radovednost me je gnala dalje, zato sem potrkala na bližnja vrata, ki pa so bila trdno zaklenjena.

Morda celo še kdo stanuje v tej propadu zapisani rojstni hiši ljubljanskega slikarja, ki si kot mojster prenekaterega čudovito doodelnega portreta in tvorec številnih pejzažev priznane umetniške vrednosti gotovo

zasluži kak dostojnejši spomenik, kot je borna kamnita plošča na propadajoči stari hiši, ki jo zob časa iz dneva v dan bolj razjeda, sem pomišlila.

V neposredni bližini Veselove rojstne hiše je Slovenski šolski muzej, kamor vsako leto zaide več obiskovalcev. Mar ne bi mogli tudi njegovi neposredni »sosedje«, rojstni hiši Ferda Vesela, nadeti primernejše, pravičnejše in bolj vesele podo-be? Kaj, če bi mi, Ljubljanci, zlasti pa prebivalci in odgovorni v občini Center, pokazali malo več razumevanja in odprtosti za probleme naše neposredne in pristne kulturne dediščine? Potem bi se morda celo našel kak dinar, da bi v notranjosti rojstne hiše Ferda Vesela uredili spominsko sobo,

ki bi si jo Ljubljanci z veseljem ogledali, saj mnogi izmed nas ljubijo Veselove slikarske tehnike in visoko cenijo njegove umetniške dosežke. Prepričana sem, da bi tudi obiskovalci Slovenskega šolskega muzeja z navdušenjem stopili še v najbližjo sosesčino in tako mimogrede uresničili svojo težnjo po boljšem poznavanju umetniškokulturnega življenja nekdanje Ljubljane, ki ga v zadnjem obdobju dokaj uspešno oživljamo in prikazujemo.

Vem, da ima Kulturna skupnost Ljubljane veliko manj sredstev, kot pa potreba, zato menim, da bi bila v primeru reševanja kulturne oziroma umetniške dediščine našega mesta potrebna akcija širše družbene skupnosti. Morda bi kazalo

razširiti financiranje in zagotoviti del sredstev za take potrebe celo iz »kulturnega dinarja«, ki ga mesec za mesecem prispevamo iz sklada osebnih dohodkov.

N. MAZI

KAJENJE – NEVARNOST ZA ZDRAVJE, KI SE JI LAHKO IZOGNEMO

Ob tednu boja proti kajenju

Kajenje je v zadnjih desetletjih postala najbolj množična razvada sodobnega človeka. Številne raziskave in študije po vsem svetu proučujejo sociološke in psihološke motive za nagibe, ki vodijo do uživanja tobaka, po drugi strani pa potrjujejo neposredno povezavo kajenja s fizičnimi in psihičnimi obolenji kadičev. Ob vedno večji industrializaciji in drugih vzrokih onesnaženja človekovega okolja predstavlja kajenje še enega od dodatnih vzrokov za boleznih dihal in ožilja.

Poraba cigaret po svetu in pri nas stalno narašča. Leta 1975 smo v Jugoslaviji izdelali 41 milijonov cigaret, od tega smo jih dve tretjini pokadili sami. Grozljivo je dejstvo, da narašča število kadičev predvsem med mladino in ženskami. Danes med odraslimi ljudmi že lahko ločimo kadičce od nekadičev, saj se med seboj razlikujejo po svojem biološkem zdravju, po psihični in fizični kondiciji, ne da bi upoštevali obolenja, ki jih prinese kajenje še kasneje.

V tobačnem dimu smo odkrili že okrog tisoč škodljivih snovi, med katerimi so najpomembnejši živčni strupi, nikotin, ogljikov monoksid ter številne rakotvorne snovi s skupnim imenom tobačni ka-

tran. Od količine teh snovi, ki je v različnih vrstah cigaret različna, je odvisno, ali bo nastala lažja ali težja okvara v človeškem organizmu. Nikotin poleg tega tudi povzroča zasvojenost, zaradi katere nekateri kadičci ne morejo opustiti kajenja. O količini nikotina na ovitkih jugoslovanskih cigaret ni podatkov, medtem ko morajo biti v tujini ti podatki navedeni ali vsaj prikazani primerljivo za različne vrste.

Večletne znanstvene raziskave so privedle do neizpodbitnih resnic:

- umrljivost kadičev je na splošno višja od nekadičev,
- umrljivost pri kadičih cigaret je višja kot pri kadičih cigar,
- kajenje je v vzročni zvezi

z nastankom mnogih obolenj.

Kajenje je pomemben dejavnik pri nastanku pljučnega raka, raka na jeziku, v grlu in požiralniku ter raka trebušne slinavke in sečnega mehurja. Vzročno sodeluje pri nastanku kroničnega bronhitisa, emfizema, pri obolenjih srca in ožilja, pri obolenjih centralnega živčnega sistema, pri nastanku čira na želodcu, dvanajsterniku in tenkem črevesu, pri splavih in smrti novorojenčkov.

»Bolezni, ki so povezane s kajenjem, so tako pomembni vzroki invalidnosti in prezgodnje smrti v razvitih deželah, da omejevanje (kontrola) kajenja lahko napravi za izboljšanje zdravja in podaljšanje življenja v teh deželah več kot katerakoli druga posamezna akcija na celotnem področju preventivne medicine« – je eden izmed zaključkov 23. skupščine Svetovne zdravstvene organizacije.

Kajenje postaja tudi pri nas vse resnejši zdravstvenodružbeni problem in od nas je odvisno, koliko bomo v tej borbi uspešni.

dr. MAJDA VRISK-STERLE

Podoba Starega trga je sicer že nekoliko drugačna, vendar je slika le vredna objave. Nemara boste opazili, da je pločnik pred Demšarjevo izložen drugačne barve. Nič posebnega, bi kdo rekel, če ne bi bila temnejša barva le od vode, s katero je opran pločnik. Torej le ni čisto res, da nihče ne pometa pred svojim pragom, češ: »Pa kaj me briga, saj plačam prispevek Javni higieni!« Mnogim občanom je vseeno, ali je Ljubljana bela ali umazana.

REHABILITACIJA PARAPLEGIKOV

Iskre življenja

Prvi paraplegik je bil deležen rehabilitacije na Zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani pred petindvajsetimi leti, 1956. leta dva, leta 1957 jih je bilo na zavodu že 22, v zadnjih dvajsetih letih pa sprejmejo povprečno po 30 novih. Semkaj prihajajo bolniki po končanem zdravljenju v bolnišnici. Sedanji oddelek za paraplegike je na zavodu že pretesen, že vrsto let čutilo pomanjkanje prostora. V srednjeročnem programu razvoja zdravstvene službe so zato predlagali primerno razširitev tega oddelka.

V prispevku povzemamo sestavek avtorjev Slobodana Grobelnika in Rajka Turka v Zdravstvenem vestniku, v katerem tudi za širšo javnost zanimivo predstavljata pota rehabilitacije paraplegikov v okviru zavoda v Ljubljani. Naj začnemo od začetka.

Nepogrešljivi član skupine zdravstvenih delavcev, ki sodeluje pri rehabilitaciji paraplegika, je psiholog. Depresije, občutek manjvrednosti, nemotiviranost in še vrsta drugih psihičnih motenj zavirajo hiter in uspešen potek rehabilitacije. Psiholog zato že od samega začetka daje paraplegiku prepotrebno psihično oporo, da se bo prilagodil svoji invalidnosti in se naučil z njo živeti.

Pojmi o načrtovanju družine so bili pri paraplegikih do nedavna še dokaj nejasni. Invalidi sami so strokovnjake navedli na to, da so tem problemom posvetili potrebno pozornost in jim danes znajo dajati primerne od-

govore. Uspeh se kaže v pogostejšem sklepanju zakonskih zvez in rojevanju otrok.

Za dobro počutje in samostojno življenje paraplegikov je pomembno primerno stanovanje in možnost gibanja v širšem prostoru, da se ljudje med seboj lahko obiskujejo, hodijo na izlete in daljša potovanja. Vprašanja premagovanja arhitektonskih ovir so strokovnjaki pred petimi leti posvetili posebno študijo. Pri urejanju primernih stanovanj zavodskim oskrbovancem svetuje strokovni tim. Dolžnost arhitektov in prostorskih oblikovalcev pa je, da s pravilnim načrtovanjem olajšajo življenje in gibanje tistim, ki se morajo voziti z invalidskim vozičkom. Leta 1978 so v redni rehabilitacijski program na Zavodu za rehabilitacijo invalidov vključili tudi šofersko šolo. Tu paraplegiki in tudi drugi težji invalidi pridobivajo izkušnje ter pravico do sa-

mostojnega upravljanja lastnega vozila.

Včasih so imeli paraplegiki zaprto pot do rednega dela in je bil edini izhod zanje invalidska upokojitev. Danes imamo tako stališče in prakso za zmotno, saj so paraplegiki lahko povsem enakovredni zdravim po svojem delovnem učinku. Seveda je zanje potrebno primerno delo, ki ustreza njihovi delovni sposobnosti in ko jih na delo tudi priučimo. V postopek rehabilitacije je zato redno vključen tudi tim za poklicno usmerjanje.

Namen invalidskega športa, ki ga vodi in nadzirata zdravnik in športni vaditelj je, da fizično in psihično krepí paraplegike in jim privzgoji veselje, da se s športom ukvarjajo tudi doma, po končani rehabilitaciji. Tu ne vzgajajo invalidov – rekorderjev, res pa je, da se udeležujejo tudi tekmovanj. V društvenih prostorih Zveze paraplegikov so polne vitrine odličij iz domovine in vse Evrope. Leta 1972 so invalidi sodelovali na svoji olimpiadi v Heidelbergu in se vrnili z vrsto medalj, med katerimi so bile tudi zlate. Naša reprezentanca invalidov je v Arnheimu osvojila 18 medalj.

Tehnična ortopedija opremlja paraplegike z invalidskimi vozički, aparati, mehaničnimi in električnimi funkcionalnimi opornicami ter sanitarnimi napravami.

In slednjič je treba omeniti še tako imenovano obnovitveno rehabilitacijo. Na zavodu so spoznali, da ni do-

volj, če po končani rehabilitaciji odpuste invalida domov in se zanj ne zanimajo več. Ker je terenska služba prav pri oskrbovanju paraplegikov na domu nezadostna, se ti invalidi vračajo v zavod. Tu imajo posebno ambulanto, kjer skušajo zdravniki pomagati pri odpravljanju težav. Želji po ponovnem sprejemu, ugotavljajo, vse prepogosto botruje poslabšano splošno psihofizično stanje invalida, osamljenost, zagrenjenost. Zato je zavod začel prirejati dvo- ali tritedensko usmerjeno letovanje na morju. Vsakič letuje blizu 200 članov Zveze paraplegikov Slovenije. Tu imajo tudi redno in strokovno vodeno fizioterapijo, hidroterapijo, rekreacijo in šport. Tu sta tudi psiholog in socialni delavec.

V prispevku smo že omenili Zvezo paraplegikov Slovenije. Združuje osem področnih društev s 766 včlanjenimi invalidi. Društvo je žilavo in dejavno, uredilo je vrsto pravic, kot je oprostitev naročnine za TV, urejanje stanovanjskih razmer, prirejanje družabnih srečanj in športnih tekmovanj. Pri invalidskem časopisu »Iskra življenja« imajo poseben delež. Društvo navezuje stike z invalidi v drugih republikah in pokrajinah in tudi s tujino.

Kaj pripisati ob koncu drugega kot to, da je treba vztrajati, nadaljevati, izpopolnjevati vse doseženo, delati z roko v roki, solidarno vsi skupaj, da bo življenje paraplegikov srečnejše, ko bodo enakovredni v našem in njihovem okolju.

A. Š.